

УДК 330.341.1.009.12

ІННОВАЦІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО СТРАТЕГІЧНИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

МАЗАРАКІ А., д. е. н., професор, ректор КНТЕУ

МЕЛЬНИК Т., д. е. н., професор кафедри міжнародної економіки КНТЕУ

У сучасному глобалізованому світовому господарстві країни, які володіють інноваціями, посідають передові позиції стосовно розвитку економіки та соціальних стандартів життя людей. Інновації знаходять втілення переважно у промисловому виробництві, забезпечуючи його технологічне оновлення, підвищення продуктивності праці та рівня доходів працівників, а також високу конкурентоспроможність підприємств. Крім технологічних, дослідники виокремлюють також організаційні та інституціональні інновації, які тісно пов'язані між собою і не можуть здійснюватись незалежно одна від одної. Саме їх поєднанням досягається висока ефективність інновацій, масштаби організаційних та інституціональних перетворень.

Притаманне глобалізації прискорення науково-технологічного прогресу (НТП) спричинило суттєві зміни в джерелах і ресурсах економічного розвитку, значно збільшило рівень інтернаціоналізації та загострило конкуренцію. Використання досягнень НТП розширює можливості реагування на зміни ринкового попиту, модернізації виробництва, збагачення асортименту продукції, підвищення її якості та споживчої корисності.

Численні наукові дослідження, зокрема М. Кондратьєва, Й. Шумпетера, С. Кузнеця, розширили погляд на світову економіку, яка зазнає циклічних коливань завдяки змінам технологій виробництва, що сприяють підвищенню його конкурентоспроможності. Базове поняття інновації сформулював Й. Шумпетер, трактуючи його як "нову комбінацію". Під цією дефініцією він розумів іншу якість засобів виробництва, що досягалася не через дрібні поліпшення старого устаткування або діючої організаційної схеми, а завдяки введенню нових

засобів виробництва чи оновленню методів його організації. Згодом поняття "нова комбінація" було замінено на термін "інновація", який нині використовується вже як наукова категорія. Й. Шумпетер розглядав інновації не просто як "нововведення", а як основну функцію виробництва. Головною причиною утворення довгих хвиль чергових циклів вчений вважав концентрацію важливих нововведень в окремих галузях, у результаті чого від кожного з них утворювалися вторинні нововведення, сприяючи подальшому розвитку економіки на технологічній основі. Тому інновації відіграють ключову роль у формуванні технологічних укладів та піднесенні конкурентоспроможності національних економік [1]. Серед чинників, які визначають конкурентоспроможність, нині все більшого значення набувають конкурентні переваги, які створюються в рамках інноваційної діяльності, – рівень технології, якість інноваційних систем, ефективність використання людського капіталу тощо. Між конкурентними перевагами і конкурентоспроможністю існує тісний взаємозв'язок. Конкурентні переваги характеризують стан суб'єктів господарювання, передусім, ресурсну складову, тобто ці переваги є факторними ознаками. Конкурентоспроможність є результатом використання конкурентних переваг, що у практиці господарювання реалізується у підвищенні якісних характеристик продукції, зростанні валової доданої вартості від її реалізації, збільшенні частки ринку високотехнологічних товарів.

До конкурентних переваг, пов'язаних з інноваційною діяльністю, можна віднести пропозицію унікального товару чи послуги, унікальних методів їх виробництва або реалізації; пропозицію ліцензованих продуктів; спроможність змінювати характер конкуренції (з цінової на нецінову); нову концепцію продукції, послуги, процесу чи методу здійснення діяльності; зміну методів взаємодії між елементами системи з підвищенням ефективності менеджменту, логістики, організації мереж тощо.

За умов глобалізації інноваційні переваги, втілені у продукти, технології, методи організації та ін., за допомогою міжнародного обміну і трансферу передаються від країн-інноваторів до інших країн. Процес дифузії нововведень активно відбувається за умов, здійснення сприяючих цьому змін, зокрема, пов'язаних із розвитком кооперації та конкуренції підприємств, високим рівнем організації науково-дослідних робіт, стимулюванням інноваційної діяльності, гармонізацією національних і міжнародних методів економічного регулювання. Ці зміни можуть розглядатись як дієвий механізм, який реалізується у сфері підприємництва і створює можливості для набуття економічною системою нової якості.

Взаємозв'язок конкурентних переваг із конкурентоспроможністю по-новому розглянутий М. Портером [2]. Сутність його концепції полягає у врахуванні, поряд із традиційними факторними порівняльними

перевагами, сучасних переваг, пов'язаних з інноваціями. Концепція національних конкурентних переваг, розроблена М. Портером, ілюструється теоретичною конструкцією у вигляді ромба, вершини якого визначають чотири детермінанти формування переваг (рис. 1). Крім факторних умов, визначених у моделі порівняльних переваг, М. Портер додав до першої детермінанти ще дві: науково-інформаційний потенціал, який охоплює всі накопичені в країні знання – наукові, технічні, ринкові тощо, а також інфраструктуру (ринкову, освітню, соціально-культурну та ін.). Серед цих факторів Портер виокремлював насамперед розвинені, тобто такі, що створюються і постійно розвиваються завдяки творчій праці висококваліфікованих фахівців. Згідно з концепцією конкурентних переваг М. Портера, держава не отримує ці переваги у спадщину від минулого, а створює найважливіші чинники суспільного виробництва – науково-технічну базу і кваліфіковану робочу силу.

Рис. 1. Ромб конкурентних переваг М. Портера

Саме розвинені фактори мають ключове значення для отримання країною конкурентних переваг. Ці переваги за "якістю" є більш вагомими, оскільки їх утворення та підтримання пов'язані зі значними інвестиціями як фінансового, так і людського капіталу, що важко передбачити на світовому ринку. Вкладення фінансового і людського капіталу, як правило, мають бути значними за обсягом і тривалими за періодом функціонування. За М. Портером, недостатність окремих

факторів виробництва може стимулювати розвиток економіки. Наприклад, відсутність родовищ корисних копалин у Швейцарії та Японії змусила фірми широко використовувати ресурсозберігаючі технології.

Друга детермінанта – стан попиту – пояснює, чому наявність внутрішнього попиту сприяє формуванню конкурентних переваг. Внутрішній попит забезпечує компаніям можливість оцінити потреби споживачів, а останні мають змогу вимагати від компаній удосконалення продукції. Саме вимогливість споживачів, на думку М. Портера, змушує виробників швидше впроваджувати інновації та отримувати додаткові конкурентні переваги, яких не має зарубіжна компанія. При цьому найбільше значення має не обсяг внутрішнього попиту, а його відповідність тенденціям розвитку попиту на світовому ринку. Як приклад наводиться Японія, де внутрішній попит на економічні легкові автомобілі та цифрову апаратуру, що перевищував світовий попит, забезпечив компаніям провідні позиції у виробництві цих товарів та беззаперечні конкурентні переваги на світовому ринку. Однак, на думку авторів статті, не стільки попит на внутрішньому ринку, скільки радикальні інновації сприяли створенню можливостей отримання вагомих конкурентних переваг у цій країні порівняно з іншими.

Споріднені та підтримуючі галузі – третя детермінанта конкурентних переваг. До них належать виробники напівфабрикатів, додаткового устаткування, послуг тощо, але основна їх функція полягає у встановленні тривалих ділових контактів, що надають можливості забезпечити прискорення інноваційних процесів. Групи конкурентоспроможних компаній суміжних галузей господарства, розміщені в одному регіоні, М. Портер розглядав як кластери, загальна діяльність яких посилює конкурентні переваги завдяки тісним діловим контактам і взаємній довірі партнерів.

Саме реалізація кластерної моделі розвитку високотехнологічних виробництв у невеликих країнах Північної Європи – Фінляндії, Норвегії, Данії, Ісландії – забезпечила можливість формування найвищого рівня конкурентоспроможності. У цих інноваційних кластерах створені умови для тісної взаємодії освіти, науки і виробництва, набуття додаткових конкурентних переваг завдяки внутрішній спеціалізації та стандартизації, поширенню нових знань, технологій і продукції. Компанії кластера мають сприятливі можливості для координації робіт, гармонізації інтересів усіх учасників, мінімізації конкуренції. Інвестиції, незалежно від джерела їх надходження, використовують усі компанії кластера. Формування інноваційних точок зростання в кластері забезпечується завдяки наявності гнучких підприємницьких структур венчурного капіталу, за рахунок яких фінансується нововведення.

Досвід країн, які відпрацьовували кластерну модель, свідчить, що зростання їх конкурентоспроможності є наслідком підвищення продуктивності праці фірм, які входять до кластера, стимулювання іннова-

ційного бізнесу та підвищення інноваційності компаній кластера в цілому. Завдяки ефективній кластеризації, Фінляндія, маючи лише 0.5 % світових ресурсів, забезпечує 10 % світового експорту продукції деревообробки і 25 % паперу. На телекомунікаційному ринку на неї припадає 30 % світового експорту обладнання мобільного зв'язку та 40 % мобільних телефонів [3].

Четверта детермінанта – стратегія і структура фірм, внутрішньогалузева конкуренція – об'єднує дуже різні, але важливі з огляду на конкурентні переваги фактори. У кожній компанії, вважає М. Портер, має бути добре опрацьована концепція розвитку, орієнтована на створення інновацій, а також гнучка система управління, заснована на національних цінностях. До цієї групи чинників належить внутрішньогалузева конкуренція як головний каталізатор усієї системи конкурентних переваг. Присутність конкурентів у галузі (основній, спорідненій чи підтримуючій) є вагомим стимулюючим чинником, оскільки всі підприємства перебувають в одному середовищі, що дозволяє збільшити потенціал пошуку та застосування інновацій.

На всі детермінанти конкурентних переваг впливають незалежні сили з боку уряду та випадкові події. Основна сила впливу – це уряд, який за Портером, має виступати у ролі каталізатора і шукача нового. Уряд повинен створювати спеціалізовані чинники виробництва в країні, контролювати відповідність продукції національних виробників стандартам безпеки й охорони довкілля, обмежувати прямі кооперативні зв'язки між конкурентами в галузях, стимулювати зростання продуктивності праці на підприємствах тощо. Однак практика свідчить, що урядові рішення можуть як позитивно вплинути на створення креативного інноваційного середовища, так і зовсім припинити інноваційні процеси в економіці. Отже, вагомого значення набуває урядова політика, яка спроможна сприяти ефективній інноваційній діяльності, створенню нових конкурентних переваг, підвищенню національної конкурентоспроможності.

До випадкових подій М. Портер відніс винахідництво, великі технологічні прориви, стрімкі зміни цін на ресурси, зміни ситуації на світових фінансових ринках. Деякі з цих випадкових подій можуть кардинально змінити позиції компаній, зменшивши їхні конкурентні переваги та рівень конкурентоспроможності. Це може статись у разі появи радикальних інновацій, які зумовлять значні технологічні зсуви та вплинуть на зміну позиціонування економічних агентів у конкурентному середовищі. Виникнення глибоких фінансових криз також може змінити стабільність фінансового забезпечення інноваційного процесу в національних економіках, загальмувати перебіг процесу нововведень і зростання за їх допомогою рівня конкурентоспроможності.

Крім того, М. Портер обґрунтував концепцію чотирьох стадій, які проходять країни у процесі розвитку економіки і розрізняються між

собою діючими факторами конкуренції, оскільки кожний суб'єкт господарювання має індивідуальні переваги – кваліфікація персоналу, менеджмент, продуктивність бізнесу, рівень накопичених знань, здатність до їх засвоєння, креативність винахідників тощо. Зазначені стадії передбачають зосередження на факторах виробництва, інвестиціях, інноваціях і багатстві, які характеризують процес послідовного економічного зростання конкурентоспроможної економіки.

На першій стадії конкурентоспроможність створюється на основі факторів виробництва (природні ресурси, праця, фізичний капітал) та технологій, пов'язаних з імітацією придбаного іноземного обладнання. На цій стадії економіка є дуже чутливою до кон'юнктури на світових ринках, передусім, через ціновий характер конкуренції.

Конкурентні переваги на другій стадії досягаються за рахунок стимулювання інвестицій, а конкурентоспроможність характеризується розробленням новітніх технологій та їх впровадженням, збільшенням вкладень у наукомістке виробництво і розвиток інфраструктури.

На третій стадії інновацій конкурентні переваги формуються на основі стимулювання нововведень, зокрема нової техніки і високих технологій. Ця стадія вирізняється застосуванням у вигляді основних ресурсів знань та інформації. При цьому з переходом від першої до наступних стадій у країні зростає рівень доходів на душу населення, досягаючи високого рівня на третій стадії.

На четвертій стадії конкурентоспроможність на основі багатства спричиняє спад виробництва, оскільки стимули розвитку економіки поступово вичерпуються. До країн, що здійснили перехід до стадії конкуренції на основі інновацій, можна віднести Фінляндію та Ірландію, а перехід на четверту стадію спостерігався у Швейцарії та Швеції на початку 90-х років ХХ ст.

Отже, перевагу у конкурентоспроможності мають країни, що знаходяться на стадії нововведень. Однак найбільш ефективним, на думку авторів статті, є поєднання другої і третьої стадій, оскільки інвестиції у розвинених країнах, як правило, вкладаються у різні види інновацій, підсилюючи їх вплив на підвищення конкурентоспроможності.

Нині глобалізоване світове середовище, особливо авангардна частина країн, вирізняється інтенсивним розвитком інформаційних технологій, що разом із величезним продукуванням засобів нагромадження знань, обробки та передачі інформації свідчить про наявність ознак постіндустріального інформаційного суспільства. Постіндустріальна економіка базується на виробництві наукомістких товарів та інтелектуальних послуг. Найбільшими цінностями стають знання та інформація, на основі яких розвиваються інформаційні технології як вагома складова нового електронного типу виробництва, принципово інші управлінські системи, інфраструктурні мережі господарства та фінансові потоки [4].

Фактори виробництва – природні ресурси, праця і капітал – доповнюються інформацією і знаннями, що віддзеркалюється також у

структурі виробництва та ринків. Характерною ознакою інформаційної економіки є стрімке зростання частки галузей, що забезпечують створення, передачу і використання інформації та формують інформаційну інфраструктуру, рівень розвитку якої має стати конкурентною перевагою, що визначає конкурентоспроможність економіки. Нові інформаційно-комунікаційні технології впроваджуються в усі сфери діяльності, змінюючи їх моделі та структуру, сприяючи підвищенню рівня наукомісткості та збільшуючи обсяги виробництва нових високотехнологічних видів продукції та послуг.

Інформаційні технології розробляються і реалізуються переважно у розвинених країнах, які заздалегідь подбали про розвиток НДДКР, їх комерціалізацію та створення системи оброблення і передачі інформації. У 1995–2007 рр. зростання економіки США забезпечувалося за рахунок переважаючих темпів нарощування випуску в галузях високих технологій (*high-tech*), що супроводжувалося суттєвим зростанням заробітної плати (*табл. 1*). Це пов'язано з високим рівнем освіти і кваліфікації працівників, а також зниженням цін на високотехнологічну продукцію. Зазначена пропорція між динамікою заробітної плати і цінами підтверджує наявність тенденцій, які сформувались упродовж останніх двох-трьох десятиліть у розвинених економіках, а саме: подорожчання висококваліфікованої праці та здешевлення техніки.

Таблиця 1

Динаміка окремих економічних показників США*

Показник	Економіка в цілому				Високотехнологічні галузі			
	1995	2000	2005	2007	1995	2000	2005	2007
ВВП, реальні зміни до попереднього року, %	4.6	5.9	6.4	4.9	7.8	9.4	6.7	7.3
Зміна цін на продукцію, % до 2000 р.	-7.89	-	4.19	9.1	40.22	-	-7.27	-12.04
Частка зайнятих, %	100	100	100	100	2.88	3.43	2.75	3.08
Заробітна плата на одну особу за годину, доларів США	11.65	14.02	16.13	17.42	15.68	19.07	22.06	23.92
Коефіцієнт перевищення погодинної зарплати у високотехнологічних галузях	-	-	-	-	1.346	1.360	1.367	1.374

Примітка. * Розраховано за даними: *Industry Economic Accounts* [Електронний ресурс] / Bureau of Economic Analysis. — Way of access: <http://www.bea.gov/industry>; Статистичний портал Організації економічного співробітництва та розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://stats.oecd.org>.

Розвинені країни використовують конкурентні переваги, пов'язані з Інтернет-технологіями, що дозволило їм освоїти вигідні сегменти

Інтернет-простору, який швидко розширюється. Величезну роль у процесі прискорення науково-технічного прогресу та використання високих технологій у виробництві конкурентоспроможних виробів відіграють ТНК, в яких функціонують потужні науково-дослідні підрозділи, здійснюються дослідження світового рівня, завдяки чому ТНК вносять вагомий вклад у створення новітніх технологій, нових видів продукції, спроможних завоювати нові ринки збуту.

Практика розвинених країн свідчить, що в конкурентній боротьбі перемагають країни, в яких фірми і корпорації не лише володіють інформацією, а й посилюють ефективність бізнесу завдяки створенню, зберіганню та застосуванню знань у процесі виробництва товарів і послуг. За даними ОЕСР, у розвинених країнах у результаті інтенсивного використання знань та інформації як факторів виробництва сформувалася вагома частка високо- і середньовисокотехнологічних секторів у валовій доданій вартості обробної промисловості (табл. 2).

Таблиця 2

Частка високо- і середньовисокотехнологічного виробництва у валовій доданій вартості обробної промисловості окремих розвинених країн*

Країна	Високотехнологічні виробництва			Середньовисокотехнологічні виробництва			Усього		
	1990	2000	2005	1990	2000	2005	1990	2000	2005
Канада	9.7	10.5	7.5	26.3	27.3	23.0	35.0	37.8	30.5
Італія	9.4	9.3	8.6	24.7	26.1	27.0	34.1	35.4	35.6
Франція	11.6	15.0	13.4	25.8	26.7	26.3	37.4	41.3	39.7
Німеччина	10.7	11.2	12.4	42.3	41.7	44.0	53.0	55.2	56.0
США	21.3	18.8	16.7	25.2	25.1	23.9	46.5	41.8	40.6
Республіка Корея	–	24.4	24.6	–	26.8	28.0	–	51.2	52.6
Фінляндія	6.8	23.4	21.9	22.8	20.9	22.3	29.6	44.3	44.2

Примітка. * Розраховано за даними: Статистичний портал Організації економічного співробітництва та розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://stats.oecd.org>.

Найбільш успішними у використанні високих технологій в обробній промисловості серед досліджуваних країн є Республіка Корея та Фінляндія, де створюється від 23 до 25 % доданої вартості, а з урахуванням середньовисокотехнологічних виробництв – до 44–52 %. У Німеччині також значний відсоток доданої вартості створюється за рахунок високих технологій і спостерігається чотириразове перевищення частки середньовисокотехнологічних виробництв. В Україні частка високотехнологічного сектора в обробній промисловості, за

окремими оцінками, складає менше 5 %, середньовисокотехнологічного – 20 %. Завдяки застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій особливо інтенсивно розвивається сфера послуг та їх експорт (табл. 3).

Таблиця 3

Експорт послуг, що базуються на інформаційно-комунікаційних технологіях, в окремих розвинених країнах у 2006 р. *

млн доларів США

Країна	Зв'язок	Страхування	Фінансові послуги	Комп'ютерні та інформаційні	Роялті та інші платежі	Інші бізнес-послуги	Особисті культурні та рекреаційні	Усього послуг	Частка у світовому експорті послуг, %
Канада	2302	3457	1897	4034	3245	14948	2284	32167	1.14
Фінляндія	456	62	76	1391	1494	7109	2	10591	0.37
Франція	3746	821	1369	1956	6230	24812	1743	40677	1.44
Німеччина	4424	3244	8422	9615	5888	51923	776	84291	2.98
Італія	3205	1766	1998	928	1116	30769	945	40727	1.44
Японія	436	1576	6151	966	20096	30677	140	60041	2.12
Корея	466	366	2557	240	2011	13071	369	19079	0.68
Україна	283	70	80	97	32	1161	74	1797	0.06
Велика Британія	7835	6407	52369	11989	13588	64077	3741	160005	5.66
США	6578	9276	37114	7596	62378	86243	7961	217146	7.68

Примітка. * Розраховано за даними: UNCTAD Handbook of Statistics Online [Електронний ресурс]. — Way of access : <http://stats.unctad.org/handbook/ReportFolders/reportFolders.aspx>; Information economy report 2007–2008. Science and technology for development: the new paradigm of ICT [Електронний ресурс] / New York and Geneva : United Nations, 2007. — Way of access : <http://www.ifap.ru/library/book260a.pdf>.

За даними ЮНКТАД (UNCTAD), на країни "великої сімки" у світовому експорті послуг, що базуються на інформаційно-комунікаційних технологіях, у 2006 р. припадало 23 %. Україна за розвитком цих послуг значно відстає від розвинених країн, її частка у світовому експорті складає лише 0.06 %.

Найвагомішим ресурсом інформаційної економіки, що забезпечує їй конкурентні переваги, є людський капітал, в якому акумульовані кваліфікація та талант, уміння людей, їхній інтелект. За окремими експертними оцінками, на початку ХХІ ст. вартість сукупного

національного багатства всіх країн світу складала 550 трлн доларів США, з яких більше половини (365 трлн доларів США) формувалося за рахунок людського капіталу, в той час як на відтворюваний і природний капітали припадало, відповідно, 95 і 90 трлн доларів США [5].

Отже, ефективність економіки, зростання її конкурентоспроможності залежать від рівня розвитку інтелектуального капіталу. Компанії, які його використовують, пропонують на ринку специфічний інноваційний продукт і у такий спосіб ідентифікують себе серед конкурентів і знаходять ринковий попит. Цінова конкуренція заміщується конкуренцією за ознакою наукомісткої продукції.

Стійкість конкурентних позицій розвинених країн зумовлюється ще й побічним ефектом виробництва високотехнологічної наукомісткої продукції. Для виготовлення технологічно складного, наукомісткого виробу потрібні десятки різновидів товарів, сотні, а інколи тисячі вузлів і деталей, які надходять у міжнародний обіг. Це створює широке поле для встановлення диверсифікованих ринкових зв'язків із багатьма країнами і надає більшої конкурентної стійкості підприємствам, що виробляють високотехнологічний продукт.

Розвинені країни приділяють значну увагу нагромадженню інтелектуального капіталу, збільшуючи вкладення в освіту, науку, підвищуючи планку доходів для більш освічених працівників. Натомість країни з перехідною економікою та ті, що розвиваються, виявились неспроможними реформувати структуру національної економіки відповідно до вимог інформаційної доби, зволікали зі структурними перетвореннями, що призвело до гальмування їхнього економічного зростання та накопичення кризового потенціалу. Не відбулось суттєвих позитивних змін і у структурі доданої вартості України, де на відміну від розвинених країн, переважає матеріальне виробництво (табл. 4).

У структурі економіки України порівняно з країнами ОЕСР частка матеріального виробництва в доданій вартості сформувалась, передусім, за рахунок сільського господарства та промисловості, які продукують вироби головним чином третього і четвертого технологічних укладів. Особливо слабкими є позиції України щодо розвитку послуг фінансового посередництва та ділових послуг, значно меншою є частка освіти, охорони здоров'я, науки, інформаційної діяльності. Натомість гіпертрофованою виглядає частка торгівлі. Така структура економіки зумовлює формування відповідної структури експорту. Частка найсучасніших видів товарів – обладнання для електронної обробки даних і офісної техніки, телекомунікаційного обладнання, інтегральних схем і електронних компонентів у 2007 р. складала у вітчизняному експорті 1.1 %, а у світовому – лише 0.03 %.

Таблиця 4

Структура валової доданої вартості країн "великої сімки"
та України в 2007 р., % *

Країна	Матеріальне виробництво				Послуги			
	сільське, рибне та лісове господарство	про- мисло- вість	будів- ництво	усього	торгівля, готелі та рестора- ни, транс- порт	фінан- сові, страхові та інші ділові послуги	освіта, охоро- на здоров'я, наука, культура, індиві- дуальні послуги	усього
США	1.33	17.08	4.72	23.14	18.96	33.00	24.90	76.86
Канада**	2.11	24.61	6.13	32.85	21.99	26.38	18.78	67.15
Японія	1.45	25.55	5.43	32.43	18.66	26.37	22.54	67.57
Німеччина	1.14	27.22	3.72	32.08	18.27	27.95	21.70	67.92
Франція	2.43	16.93	5.16	24.52	19.39	32.44	23.65	75.48
Велика Британія	0.91	18.06	5.45	24.42	23.94	30.82	20.82	75.58
Італія	2.48	22.10	5.37	29.96	23.99	26.03	20.02	70.04
Україна	8.40	33.40	4.90	46.70	27.00	10.90	15.40	53.30

Примітки: * Розраховано за даними: *Annual National Accounts* [Електронний ресурс] : statistics portal / Organisation for economic co-operation and development. — Way of access : <http://www.oecd.org/std/national-accounts>; Національні рахунки України та таблиці "Витрати-випуск" за 2004–2007 рр. [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
** Дані за 2006 р.

Динаміка основних показників розвитку економіки України свідчить, що, незважаючи на зростання ВВП починаючи з 2000 р., кумулятивно він ще не досягає рівня 1991 р. У 2008 р. ВВП складав 80.7 %, а промислове виробництво 110.8 % від рівня 1991 р. (рис. 2). При цьому зростання промисловості відбувалось на застарілій технологічній базі, адже впродовж 1994–2008 рр. вдвічі зменшилась кількість підприємств, що впроваджували інновації, а їх частка у загальній кількості промислових підприємств складала 11.5 % проти 26 % на початку періоду. Кількість освоєних нових видів продукції порівняно з 1991 р. зменшилась у 5.6 раза, впроваджених нових технологічних процесів – у 4.5 раза.

Однією з причин цього стану можна назвати орієнтацію економіки на таку її порівняльну перевагу, як дешева робоча сила. За відсутності конкуренції та стимулів до оновлення саме дешевизна робочої сили виштовхує інновації, мінімізує можливості їх впливу на розвиток економіки. Створення засад для економічно обґрунтованого зростання

заробітної плати на основі підвищення продуктивності праці залежить від державної політики, впровадження у процес виробництва технологічних та організаційних інновацій.

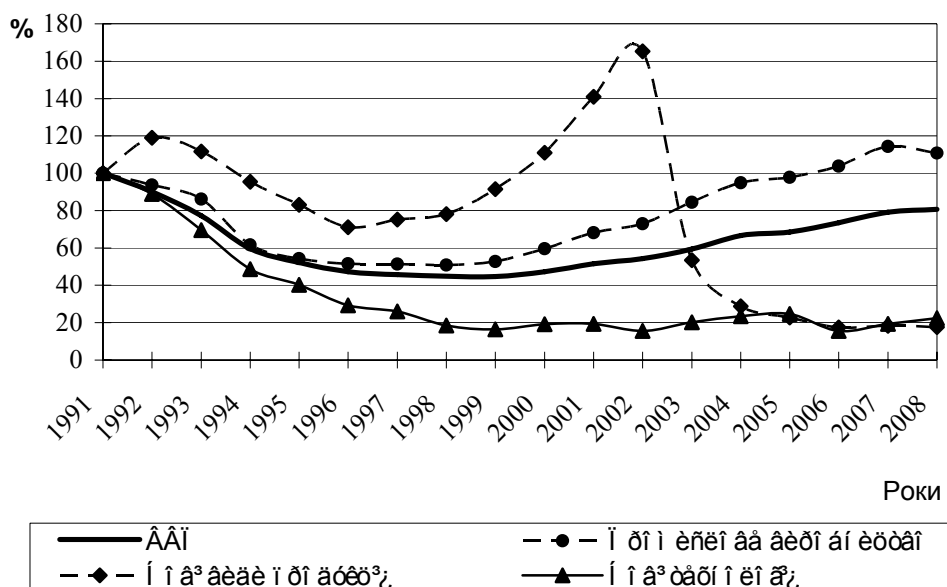

Рис. 2. Динаміка ВВП, промислового виробництва, інноваційних виробів і технологій в Україні (% до 1991 р.) *

Щоб не залишатись на узбіччі світового розвитку на шляху до інноваційно-інформаційної економіки, Україні необхідно створювати стратегічні конкурентні переваги, передусім, активно розвивати національну інноваційну систему, визначати точкові пріоритети для реалізації інноваційних переваг, узгодити їх із фінансовими та інституціональними можливостями економіки, забезпечити дієвий контроль за виконанням намічених заходів. Дуже важливим є стимулювання інноваційної та винахідницької діяльності, посилення системи захисту прав інтелектуальної власності, суттєве збільшення фінансової підтримки науки, оскільки вона найбільше постраждала від наслідків системної трансформації.

Лише на шляху створення та реалізації довгострокових переваг можливо кардинально підвищувати конкурентоспроможність країни, врівноважити торговельний баланс за рахунок нарощування експорту, забезпечити реальні можливості для зростання добробуту громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. — М. : Прогресс, 1992. — 231 с.

* Розраховано за даними Держкомстату України.

2. *Porter M.* The competitive Advantage of Nations / М. Porter. — New York : Free Press, 1990. — P. 127–128.
3. *Афанасьев М.* Мировая конкуренция и кластеризация экономики / М. Афанасьев, Л. Мясникова // Вопросы экономики. — 2005. — № 4. — С. 79–80.
4. *Пилипенко И. В.* Конкурентоспособность стран и регионов в мировом хозяйстве: теория, опыт малых стран Западной и Северной Европы / И. В. Пилипенко ; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. — Смоленск : Ойкумена, 2005. — 493 с.
5. *Андреанов В.* Национальное богатство, природные и трудовые ресурсы России / В. Андреанов // Общество и экономика. — 2003. — № 4–5. — С. 127.